

Handläggare:
emelie.mynde@fub.se
julia.henriksson@fub.se
eva.borgstrom@fub.se

Socialstyrelsen
4.1-10777/2026

Remissvar: Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 26 000 medlemmar i lokalföreningar runt om i landet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

Sammanfattning

FUB välkomnar att Socialstyrelsen tar fram nya föreskrifter som tydliggör kvaliteten i bostad med särskild service enligt LSS, och speciellt kring nya krav på personalens kompetens. FUB anser dock att flera centrala frågor regleras alltför svagt genom allmänna råd istället för bindande föreskrifter. FUB:s övergripande ståndpunkt är att regleringen måste vara betydligt tydligare för att motverka en institutionsliknande utveckling och säkerställa rätten att leva som andra enligt LSS.

Institutionalisering och normgivningsbemyndigande

FUB ifrågasätter Socialstyrelsens bedömning att frågor om samlokalisering, gruppstorlek och institutionsliknande förhållanden skulle ligga utanför myndighetens normgivningsbemyndigande. FUB menar att dessa faktorer har direkt påverkan på hälsa, trygghet, självbestämmande och livskvalitet och därför bör kunna regleras genom bindande föreskrifter. Om nuvarande bemyndigande inte räcker bör regeringen ge Socialstyrelsen ett utökat uppdrag att motverka institutionalisering.

Gruppboendestäder, samlokalisering och gruppstorlek

FUB är starkt kritiskt till att regler om institutionell prägel, samlokalisering och gruppstorlek endast föreslås som allmänna råd. Forskning, erfarenheter från medlemmar och den nya rapporten från Vård- och omsorgsanalys om samlokalisering visar att stora boendegrupper, omsorgskomplex och samutnyttjande av personal riskerar att skapa institutionsliknande miljöer. FUB anser att det bör vara bindande föreskrifter att:

- gruppboendestäder inte ska samlokaliseras med andra verksamheter enligt LSS eller SoL.
- antalet boende bör begränsas till högst 3–5 personer (undantagsvis sex),

Bostadens utformning och gemensamhetslokaler

FUB anser att krav på trygg och säker boendemiljö är viktiga men vill att vissa allmänna råd blir bindande föreskrifter, exempelvis att boende enkelt ska kunna påkalla personalens uppmärksamhet. FUB vill också att:

- gemensamhetslokaler ska finnas med i definitionen av insatsen,
- gemensamhetslokalerna ska vara lättillgängliga och alltid tillgängliga för de boende,
- gruppboendestädernas gemensamhetslokaler ska ligga i direkt anslutning till bostaden.

Omvårdnad och kompletterande insatser

FUB välkomnar att omvårdnad definieras bredare och även omfattar vägledande stöd.

Samtidigt vill FUB förtydliga att:

- tillsynsbehov ska ingå i omvårdnaden i en LSS-bostad,
- omvårdnad i bostaden inte får användas som argument för att neka andra LSS-insatser såsom ledsagning eller kontaktperson.

Tvångs- och begränsningsåtgärder

FUB vill att det ska framgå av föreskrifterna att verksamheten ska ha rutiner för att identifiera, förebygga och åtgärda både olycksrisker och tvångs- och begränsningsåtgärder. Vi ser en risk att säkerhetsåtgärder annars används på ett sätt som begränsar självbestämmande och integritet.

Gruppsammansättning

FUB motsätter sig att Socialstyrelsen tar bort det nuvarande allmänna rådet om gruppsammansättning. FUB menar att ålder, funktionsnedsättning och stödbehov har stor betydelse för trivsel, trygghet och möjligheten att skapa relationer. FUB föreslår därför att

personer som skiljer sig väsentligt åt i dessa avseenden som regel inte bör bo i samma gruppbostad.

Delaktighet och självbestämmande

FUB tillstyrker de nya bestämmelserna om individanpassat kommunikativt och kognitivt stöd, information, inflytande och medbestämmande. FUB välkomnar särskilt att behovet av AKK (alternativ och kompletterande kommunikation) lyfts fram som en förutsättning för delaktighet och självbestämmande.

Personalens och föreståndarens kompetens

FUB är mycket positivt till skärpta och bindande kompetenskrav för personal och föreståndare. Speciellt att minst en fjärdedel av personalen ska ha ett års eftergymnasial utbildning. FUB anser dock att det bör finnas ett krav i föreskrift att den ettåriga utbildningen ska vara relevant.

Handledning, kompetensutveckling och ledarskap

FUB välkomnar krav på introduktion, handledning och kompetensutveckling. FUB anser även att föreståndare ska vara närvarande i verksamheten och att det bör finnas begränsningar för hur många verksamheter en föreståndare får ansvara för samtidigt.

Bemanning och uppföljning

FUB är positivt till bindande krav på tillräcklig bemanning för att tillgodose behov av trygghet, säkerhet, omvårdnad samt fritids- och kulturaktiviteter. FUB vill också att regelbunden uppföljning av insatsen ska vara ett bindande krav och inte endast regleras genom allmänna råd.

Samlad bedömning

FUB välkomnar flera av Socialstyrelsens förslag, särskilt de som stärker självbestämmande, kommunikation, personalens kompetens och kvalitet. Samtidigt anser FUB att några av de mest avgörande frågorna för den enskildes kvalitet i insatsen – att motverka institutionalisering, begränsa gruppstorlekar, säkerställa tillgång till gemensamhetslokaler och motverka samlokalisering – måste regleras genom bindande föreskrifter för att skydda rätten att leva som andra enligt LSS

Närmare om Socialstyrelsens normgivningsbemyndigande

FUB ifrågasätter Socialstyrelsens bedömning att frågor om institutionsliknande förhållanden, samlokalisering och gruppstorlek inte skulle omfattas av myndighetens bemyndigande att meddela föreskrifter till skydd för enskildas liv, säkerhet eller hälsa. Antal boende, tillgången till personal, boendets utformning och lokalisering i samhället är faktorer som i stor utsträckning påverkar den enskildes hälsa och välbefinnande. Om Socialstyrelsen bedömer att nuvarande bemyndigande är otillräckligt bör Socialstyrelsen lyfta till regeringen att ett utökat normgivningsbemyndigande skyndsamt bör ges myndigheten. FUB föreslår att ett sådant bemyndigande bör avse att motverka institutionalisering.

FUB:s synpunkter och förslag

Nedan följer Riksförbundet FUB:s synpunkter och förslag till de föreslagna föreskrifterna:

1 kap 1 § - Tillämpningsområde

Riksförbundet FUB ser positivt på att föreskrifternas tillämpningsområde tydliggörs och att det klargörs att regleringen omfattar både beslut om insatsen och verkställigheten av denna. FUB föreslår dock att det förtydligas att bestämmelsen förutom nämnder även omfattar funktioner som nämnden delegerat uppgifter eller beslutanderätt till. Detta eftersom det är vanligt att beslut enligt LSS delegeras till tjänstepersoner eller funktioner på tjänstemannanivå.

1 kap 2 § - Begreppsförklaringar

Riksförbundet FUB tillstyrker att det införs begreppsförklaringar, däremot bör dessa kompletteras i vissa delar. Vad gäller definitionen av gruppboende bör det framgå att det är en boendeform som är avsedd för ett begränsat antal personer med omfattande omvårdnads- och/eller *tillsynsbehov*. Detta då tillsyn inte anges som en omvårdnadsinsats senare i föreskrifterna, och risken annars finns att en persons tillsynsbehov inte vägs in i bedömningen av rätten till insatsen. Detta följer även av prop 1992/93:159, där gruppboende definieras som ett boendebegrepp för personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig.¹

---

¹ prop 1992/93:159, s. 86

Riksförbundet FUB ser mycket positivt på att begreppsförklaringen för omvårdnad föreslås innefatta stöd av vägledande natur. Detta kommer att leda till ett klargörande kring vad stödet ska innefatta, samt mer korrekta bedömningar av rätten till LSS-bostad. Idag får FUB återkommande rapporter om att personer med intellektuell funktionsnedsättning får avslag på ansökan om LSS-bostad, när personen inte har tillräckligt behov av handgriplig omvårdnad.

Riksförbundet FUB anser därtill att paragrafen bör kompletteras med ett klargörande att även om omvårdnad ges inom ramen för LSS-bostaden, så utesluter det inte att kompletterande LSS-insatser beviljas. FUB får återkommande rapporter om att kompletterande insatser såsom kontaktperson och ledsagare nekas enskilda som har insatsen LSS-bostad, då kommuner anser att behovet ska tillgodoses inom ramen för insatsen. Detta ger dock stora negativa konsekvenser för den enskilde som ofta inte i tillräcklig mån får möjlighet till individuella aktiviteter och i förlängningen goda levnadsvillkor.

FUB delar bedömningen att omvårdnad ska omfatta stöd för att tillgodose den enskildes fysiska, psykiska och sociala behov. Samtidigt är det av stor vikt att föreskrifterna tydliggör att detta inte innebär att behov av andra LSS-insatser därmed anses tillgodosedda eller uteslutna.

FUB anser därtill att tillgång till gemensamhetslokaler bör ingå i definitionen av insatsen. För ytterligare resonemang kring detta se våra synpunkter på de föreslagna allmänna råden i 3 kap 1 §.

FUB:s förslag:

1 kap 2 §

I dessa föreskrifter och allmänna råd avses med

Gruppbostad

boendeform som är avsedd för ett begränsat antal personer med omfattande tillsyns och omvårdnadsbehov där gemensamhetslokalen ligger i direkt anslutning till de enskilda lägenheterna.

Servicebostad

Boendeform med tillgång till gemensam service där omvårdnad erbjuds i den utsträckning som den enskilde behöver, samt där gemensamhetslokal ligger i anslutning till bostaden.

Omvårdnad

Individuellt anpassat stöd av praktisk eller vägledande natur i den dagliga livsföringen som behövs för att tillgodose den enskildes fysiska, psykiska och sociala behov.

Omvårdnaden utesluter inte att andra insatser beviljas enligt LSS eller annan lagstiftning.

2 kap 2 § - Ledningssystem

FUB ser positivt på att verksamheter åläggs att arbeta systematiskt med att identifiera, förebygga och åtgärda olycksrisker i boendemiljön. Samtidigt finns en risk att säkerhetsaspekter ges ett alltför ensidigt fokus om bestämmelsen inte även tydligt omfattar arbetet med att förebygga tvångs- och begränsningsåtgärder. I praktiken kan åtgärder som införs i säkerhetssyfte, exempelvis lås, haspar, titthål eller övervakande teknik, innebära begränsningar av den enskildes självbestämmande om de används utan samtycke.

FUB noterar att även konsekvensutredningen berör denna problematik. IVO har dessutom i rapporten "*Att inte få rätten att leva som andra*" (2023) lyft att åtgärder som syftar till att öka säkerheten i många fall istället kommit att utgöra otillåtna tvångs- och begränsningsåtgärder. Att problematiken med tvångs- och begränsningsåtgärder är omfattande framgår inte bara av IVO:s riktade granskning utan stärks av de rapporter som FUB får från våra medlemmar. Socialstyrelsens förslag till föreskrift i sin nuvarande lydelse kan riskera att få negativa konsekvenser i form av ökade tvångs- och begränsningsåtgärder

Mot denna bakgrund anser FUB att bestämmelsen ska kompletteras och få följande lydelse:

”Den som bedriver verksamheten ska fastställa rutiner för att fortlöpande identifiera, förebygga och åtgärda olycksrisker samt *tvångs- och begränsningsåtgärder* i boendemiljön.”

Ett sådant tillägg skulle tydliggöra att kvalitetsarbetet behöver omfatta både säkerhet och skyddet för den enskildes självbestämmande och integritet. Det skulle också bidra till att verksamheter fortlöpande reflekterar över hur säkerhetsåtgärder kan påverka den enskildes fri- och rättigheter samt självbestämmande.

FUB:s förslag:

2 kap 2 §

Den som bedriver verksamheten ska fastställa rutiner för att fortlöpande identifiera, förebygga och åtgärda olycksrisker samt tvångs- och begränsningsåtgärder i boendemiljön.

3 kap 1 § bostadens utformning

Riksförbundet FUB instämmer i föreskriften och vikten av att boendemiljön ska vara säker och trygg, samt att inomhus- och utomhusmiljön ska vara anpassad efter varje persons behov. Det bör dock förtydligas i paragrafen att det är miljön i LSS-bostaden som avses, och inte de boendes egna lägenheter.

Riksförbundet FUB anser att det allmänna rådet om att personer som bor i bostaden ska kunna påkalla personalens uppmärksamhet på ett enkelt sätt bör regleras genom bindande föreskrift. Möjligheten att snabbt och enkelt få kontakt med personal är en grundläggande förutsättning för den enskildes trygghet, personliga säkerhet och hälsa i bostaden.

Enligt 13 § förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade får Socialstyrelsen meddela föreskrifter till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. FUB anser att möjligheten att på ett enkelt sätt kunna påkalla personalens uppmärksamhet tydligt faller inom ramen för detta bemyndigande.

För många personer som bor i bostad med särskild service enligt LSS är tillgång till stöd från personal avgörande i situationer som rör exempelvis omvårdnad, kommunikation, medicinska behov, oro, otrygghet eller andra akuta situationer. Om den enskilde inte på ett enkelt sätt kan

få kontakt med personal riskerar detta att få allvarliga konsekvenser för både hälsa och personlig säkerhet.

FUB anser därför att bestämmelsen inte bör stanna vid ett allmänt råd utan utformas som en bindande föreskrift. FUB anser att övriga punkter i de allmänna råden gällande bostadens utformning även fortsättningsvis kan regleras genom allmänna råd.

3 kap 1 § - Att leva som andra enligt 5 § LSS

Riksförbundet FUB är starkt kritiskt till att bestämmelserna om institutionell prägel endast föreslås regleras genom allmänna råd. Institutionslika förhållanden, dvs. samlokalisering, stora boendegrupper, samutnyttjande av personal och omsorgskomplex har avgörande betydelse för den enskildes möjlighet att leva som andra enligt 5 § LSS. Sådana förhållanden har även stor påverkan på den enskildes trygghet, självbestämmande, integritet, delaktighet och hälsa.

FUB anser att regleringen är otillräcklig mot bakgrund av den utveckling som idag kan ses i Sverige gällande LSS-bostäder i kommunal regi, där verksamheter i allt större utsträckning organiseras på ett institutionsliknande sätt.

Socialstyrelsens normgivningsbemyndigande

Socialstyrelsen anger i konsekvensutredningen att myndigheten övervägt att införa bindande krav för att motverka samlokalisering, men bedömt att det saknas tillräckligt stöd i myndighetens bemyndiganden. FUB ifrågasätter denna bedömning. Enligt 13 § förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade får Socialstyrelsen meddela föreskrifter till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. FUB vill här understryka den kraftiga inverkan institutionsliknande förhållanden har på den enskildas hälsa.

Begreppet hälsa måste i detta sammanhang förstås brett och omfatta såväl fysisk- som psykisk hälsa, trygghet, självbestämmande och sociala levnadsvillkor. Även integritet och möjligheten att leva som andra är nära kopplade till den enskildes hälsa och välbefinnande.

FUB har därför svårt att se att frågor som rör institutionsliknande boendeformer skulle falla utanför Socialstyrelsens normgivningsbemyndigande. Tvärtom anser FUB att sådana frågor

ligger nära kärnan i myndighetens ansvar att skydda enskildas hälsa och personliga säkerhet inom verksamhet enligt LSS.

FUB saknar dessutom en närmare motivering från Socialstyrelsen kring varför myndigheten bedömer att bindande regler om institutionell prägel inte ryms inom bemyndigandet.

Normaliseringsprincipen

Rättighetslagen LSS infördes för drygt 30 år sedan av en enhällig riksdag. LSS mål att få leva som andra bygger på normaliseringsprincipen, som formulerades av Bengt Nirje i slutet av 1960-talet. Den togs fram mot bakgrund av den tidens institutioner där personer med intellektuell funktionsnedsättning levde hela livet under svåra förhållanden och helt avskärmade från övriga samhället.

Normaliseringsprincipen, som är globalt spridd, är en deklARATION om mänskliga rättigheter formulerad i åtta konkreta punkter, som fastställer att personer med funktionsnedsättning har rätt till en normal dygns-, vecko- och årsrytm, en normal livscykel, självbestämmanderätt, de normala sexuella mönstren i sin kultur, ekonomisk trygghet och att bostaden ska vara av samma standard som i övriga samhället.

Bostad med särskild service enligt LSS ska inte ha institutionell prägel. Detta följer av LSS grundläggande intentioner, normaliseringsprincipen och rätten att leva som andra. Reformen med LSS och avvecklingen av vårdhemmen byggde på insikten om de allvarliga konsekvenser som institutionsvård fick för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Målet med reformen var att personer med funktionsnedsättning skulle ges möjlighet att leva ett liv präglat av självbestämmande, integritet, delaktighet och jämlika levnadsvillkor. Erfarenheterna från tidigare institutionsvård och vårdhem visar tydligt vilka allvarliga konsekvenser institutionsliknande miljöer får för den enskildes hälsa, självbestämmande och livsvillkor. Historiskt präglades institutionsvården ofta av stora boendegrupper, bristande integritet, avsaknad av självbestämmande, standardiserade lösningar och samutnyttjande av personal och resurser. Detta ledde i många fall till isolering, passivisering, otrygghet och mycket begränsade möjligheter till delaktighet i samhällslivet.

Mot denna bakgrund är det av stor vikt att dagens LSS-bostäder inte utformas eller organiseras på ett sätt som riskerar att återskapa institutionsliknande miljöer.

Samlokalisering och institutionsliknande förhållanden

FUB anser att samlokalisering, stora boendegrupper, omsorgskomplex och omfattande samutnyttjande av personal är några av de tydligaste riskfaktorerna för institutionsliknande förhållanden inom dagens LSS-bostäder.

Idag får FUB återkommande rapporter om:

- allt fler boende i gruppboendestäder,
- samutnyttjande av personal mellan flera verksamheter,
- gemensamhetsutrymmen som delas mellan flera boenden,
- verksamheter där den enskilde möter ett stort antal olika personal,
- boendelösningar som i praktiken fungerar som omsorgskomplex.

Sådana upplägg minskar den enskildes trygghet, kontinuitet, självbestämmande och möjlighet till individuellt anpassat stöd. Framför allt strider de mot LSS grundläggande krav på att den enskilde ska kunna leva som andra. De riskerar även att leda till ökad institutionell prägel och ett större fokus på verksamhetens organisation än på den enskildes behov och rättigheter.

FUB vill särskilt framhålla att samutnyttjande av personal kan få betydande konsekvenser för kontinuitet, relationer och kvalitet i stödet. För många personer med intellektuell funktionsnedsättning är trygghet, igenkänning och stabila relationer avgörande för hälsa och välbefinnande.

Vård och omsorgsanalys rapport om samlokalisering

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys nya rapport bekräftar på många sätt FUB:s farhågor.² Utredarna konstaterar att många gruppboendestäder i Sverige ligger nära andra verksamheter. Mer än var fjärde bostad ligger på samma adress eller inom 50 meter från en annan verksamhet, och i de flesta fall är det en annan gruppboendestad. När utredarna tittade på 100 meters radie är två av fem (39 procent) gruppboendestäder samlokaliserade, och med måttet 200 meter är över hälften (56 procent) samlokaliserade. Andelarna är kumulativa.

Utredarna konstaterar att samlokalisering av gruppboendestäder ofta har en ekonomisk grund. Kommunen kan spara pengar genom att bygga två bostäder samtidigt och intill varandra. Det kan även vara ett sätt att hantera personalbrist när samma personal kan arbeta i mer än en verksamhet. Myndigheten skriver att om många gruppboendestäder och andra verksamheter samlokaliseras med varandra riskerar boendemiljön att bli institutionslik och avskild från

---

² [Att leva som andra | Vård- och omsorgsanalys](#)

resten av samhället. Detta minskar också de boendes möjlighet att leva som andra. Myndigheten pekar även på ett samband mellan brist på gruppboendestäder i kommunen och samlokaliseringsslösningar. Företrädare för kommunerna lyfter fram att det är svårt att rekrytera personal till gruppboendestäder, framför allt personal med rätt kompetens. Problemen med rekrytering kan göra att kommuner vill använda samma personal på mer än en gruppboendestad eller på en gruppboendestad och en daglig verksamhet.

Utredarna för följande resonemang angående Socialstyrelsens allmänna råd om att motverka institutionell prägning: *Eftersom det rör sig om allmänna råd som inte är bindande för kommunerna så skulle kommunerna kunna välja att samlokalisera men måste då kunna garantera och visa att samlokaliseringen inte motverkar syftet med LSS om att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra och tillförsäkras goda levnadsvillkor. Kommunerna måste också kunna garantera att samlokaliseringen inte leder till en institutionslik miljö i enlighet med vad som framgår i förarbetena till LSS (avsnitt 7.3).*

Myndigheten landar i slutsatsen att kommunerna behöver tydligare riktlinjer om hur de ska tillämpa bestämmelserna i LSS och Socialstyrelsens allmänna råd om bostad med särskild service för vuxna. Riksförbundet FUB menar att riktlinjer är helt otillräckligt, det innebär inget hinder för kommunerna att fortsätta att samlokalisera. Vi anser att det istället är ett starkt argument för att bestämmelserna om att undvika en institutionell miljö behöver vara en tvingande föreskrift.

Antalet personer i en LSS-bostad - den lilla gruppens princip

Socialstyrelsen föreslår som allmänt råd att antalet personer som bor i en gruppboendestad bör vara begränsat och att antalet boende inte bör överstiga fem personer. FUB ser mycket positivt på att Socialstyrelsen tydligt hänvisar till den lilla gruppens princip i konsekvensutredningen. Samtidigt är FUB starkt kritiskt till att detta inte föreslås regleras genom bindande föreskrift.

FUB får återkommande rapporter om nybyggda gruppboendestäder med fler än sex boende samt om verksamheter som organiseras i större omsorgskomplex med omfattande samutnyttjande av personal.³ En sådan utveckling leder till institutionsliknande förhållanden och står enligt

---

³ Enligt FUB:s rapport "Brister och möjligheter i LSS-bostad" från 2025, var det 10,2 procent som svarade att det bodde 7-9 personer i gruppboendestaden. 2,1 procent svarade att det bodde 10 personer eller fler i gruppboendestaden.

FUB i strid med intentionerna bakom LSS och artikel 19 i funktionsrättskonventionen och FN-kommitténs rekommendationer 2024 om avinstitutionalisering.

Av förarbetena till LSS framgår tydligt att gruppboendestäder ska utformas enligt den lilla gruppens princip och inte ha institutionell prägel (prop. 1992/93:159 s. 180). I förarbetena framhålls också att antalet boende bör vara litet och att det för vissa personer med omfattande funktionsnedsättningar är särskilt viktigt att antalet kontakter i den närmaste miljön begränsas.

När en grupp blir större ökar snabbt det möjliga antalet relationer inom gruppen. Vid fem till sex personer är antalet möjliga relationer svåra att överblicka för många med intellektuell funktionsnedsättning. Vid fler är det för de flesta i en gruppboendestad inte längre en överblickbar och förutsägbar gemenskap. Fler boende innebär mer personal, vilket leder till ökad personalomsättning, fler vikarier och därmed mindre kontinuitet och trygghet för de boende. När gruppstorleken ökar och det blir fler i personalen visar studier också att personalen pratar mer med varandra och mindre med de boende.

Den lilla gruppens princip handlar ytterst om den enskildes hälsa, trygghet och möjlighet att leva som andra. Gruppstorleken har direkt betydelse för den enskildes möjlighet att skapa relationer, känna trygghet, få individuellt anpassat stöd samt utöva självbestämmande och delaktighet.

FUB ifrågasätter Socialstyrelsens bedömning att myndigheten saknar stöd att meddela bindande föreskrifter om antalet boende i gruppboendestad. FUB anser att ett högsta antal boende inte skulle innebära någon ny materiell reglering, utan snarare ett förtydligande och konkretiserande av redan gällande principer i lag och förarbeten. Detta ligger enligt FUB väl inom ramen för Socialstyrelsens normgivningsbemyndigande enligt 13 § förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Antalet boende har direkt betydelse för den enskildes hälsa, trygghet, integritet och personliga säkerhet. Detta gäller i synnerhet personer med mer omfattande funktionsnedsättningar, vilka är de som framför allt har behov av en lägenhet i gruppboendestad. Stora boendegrupper och omsorgskomplex riskerar att leda till standardiserade lösningar, minskad kontinuitet, ökat samutnyttjande av personal och begränsade möjligheter till individuellt anpassat stöd. FUB anser därför att regler om högsta antal boende ska regleras genom bindande föreskrift. I andra

hand anser FUB att principen om ett begränsat antal boende i bostad med särskild service bör regleras genom bindande föreskrift, medan det närmare antalet boende fortsatt möjligtvis kan regleras genom allmänna råd.

Det är endast kommuner som kan bygga stora gruppboendestäder då privata verksamheter behöver tillstånd från IVO. Om inte bindande föreskrifter kring maxantal boende införs riskerar olikheterna mellan privat och kommunal verksamhet fortsatt vara stora samt öka över tid. Detta skapar en ojämlig tillgång till likvärdigt stöd, då ett stort antal boende påverkar kvaliteten i insatsen för den enskilde.

Undre gräns för antalet boende

Riksförbundet FUB avstyrker förslaget att ta bort den undre gränsen i allmänna rådet för antal boende i en gruppboendestad. FUB anser att det kan finnas en risk att det tolkas som att Socialstyrelsen nu rekommenderar 5 personer som standard i en gruppboendestad. FUB anser att skrivningen ”i en gruppboendestad bör i regel endast tre till fem personer bo” istället bör formuleras som ”i en gruppboendestad bör högst tre till fem personer bo”. En sådan formulering tydliggör att det rör sig om en övre gräns och utesluter inte att färre personer kan bo i gruppboendestaden.

Allmänt råd om antal boende i serviceboendestad

Riksförbundet FUB har inga invändningar mot att det inte ges ett allmänt råd kring antalet boende i serviceboendestäder. Det följer av allmänt råd att antalet personer som bor i en bostad med särskild service bör vara begränsat, vilket även innefattar serviceboendestad.

Forskning som visar att institutionsliknande förhållanden påverkar hälsa

Det finns omfattande forskning, både från avinstitutionaliseringen under 1990-talet och från senare år, som visar att institutionsliknande boendemiljöer påverkar livskvalitet, självbestämmande och hälsa negativt för personer med intellektuell funktionsnedsättning. I en systematisk litteraturoversikt av Emerson och Hatton (1996), där 71 internationella studier om avinstitutionalisering och olika boendeformer analyserades, framkom tydliga positiva effekter av mindre och mer hemlika boendeformer jämfört med institutionsboende. Personer som flyttade till gruppboendestäder och andra former av ”community living” fick bland

annat bättre kontakt med personal, större delaktighet i aktiviteter, ökade valmöjligheter, förbättrad adaptiv förmåga samt bättre möjligheter till kontakt med familj och vänner. Även senare forskning visar liknande resultat. McCarron m.fl. (2019) genomförde en systematisk översikt av 13 studier om avinstitutionalisering och livskvalitet för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Översikten visade ett tydligt och genomgående samband mellan flytt från institutionsboende till mer samhällsintegrerade boendeformer och förbättrad livskvalitet.⁴

Internationella forskare som Julie Beadle-Brown, Chris Bigby och Jim Mansell har visat att gruppstorlek, personkontinuitet och individanpassning har stor betydelse för livskvalitet, delaktighet, trygghet och självbestämmande för personer med funktionsnedsättning. Forskningen pekar särskilt på vikten av mindre boendegrupper för att motverka institutionsliknande förhållanden och skapa förutsättningar för individuellt stöd och goda levnadsvillkor. Bigby och Beadle-Brown konstaterar i en forskningsöversikt att forskningen visar bättre hälsa och livskvalitet i små boendeformer med mellan 1–6 personer samt att mindre, hemlika och samhällsintegrerade boenden ger bättre förutsättningar för självbestämmande och delaktighet.⁵

I en europeisk studie av Martínez-Leal m.fl. konstateras bland annat att ett signifikant högre antal personer i samma boende hade samband med fler sjukdomar hos de boende såsom hjärtinfarkt, kronisk bronkit, osteoporos samt magsår. Studien visar även att större och mer institutionsliknande boendemiljöer är kopplade till sämre hälsoutfall och sämre livsvillkor. Forskningen visar samtidigt att mindre och mer samhällsintegrerade boendeformer främjar självbestämmande, delaktighet, trygghet och livskvalitet. Rapporten hänvisar också till över 170 studier som visat förbättringar för hälsan vid avinstitutionalisering och mindre boendeformer.⁶

---

⁴ Mary McCarron m.fl., “Effect of deinstitutionalisation on quality of life for adults with intellectual disabilities: a systematic review”, *BMJ Open*, vol. 9, 2019, s. 1 och 18.

⁵ Chris Bigby & Julie Beadle-Brown, “Improving Quality of Life Outcomes in Supported Accommodation for People with Intellectual Disability: What Makes a Difference?”, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, vol. 31 (Suppl. 1), 2018, s. 188–190.

⁶ Martínez-Leal, R. m.fl., *The impact of living arrangements and deinstitutionalisation in the health status of persons with intellectual disability in Europe*, *Journal of Intellectual Disability Research*, vol. 55, nr 9, 2011, s. 858–872.

Den forskning som finns ger alltså stöd för att både institutionslika förhållanden samt antal boende påverkar den enskildes hälsa, och därför bör anses ingå inom ramen för Socialstyrelsens normeringsbemyndigande.

Sammanfattningsvis - Behov av bindande föreskrifter

FUB anser sammanfattningsvis att regleringen behöver utformas så att den tydligt motverkar utvecklingen av institutionsliknande förhållanden inom LSS-bostäder. Detta bör enligt FUB utan tvekan falla inom Socialstyrelsens bemyndigande. FUB har svårt att förstå Socialstyrelsens bedömning att institutionsliknande förhållanden inte skulle ha sådan påverkan på den enskildes hälsa och personliga säkerhet att området kan regleras genom bindande föreskrifter. Myndigheten har inte heller redovisat någon närmare motivering till denna bedömning.

FUB anser i första hand att de allmänna råden om institutionslik prägel samt att LSS-bostäder ska lokaliseras utan nära anslutning till andra boendeformer eller verksamheter behöver vara bindande föreskrifter. FUB anser även att begränsningen om högst fem boende i en gruppbostad ska vara en bindande föreskrift.

I andra hand anser FUB att åtminstone den grundläggande principen om att en bostad med särskild service inte får ha institutionell prägel bör regleras genom bindande föreskrift. Detta är nödvändigt för att motverka den negativa utveckling som idag går i motsatt riktning mot LSS intentioner. Närmare exempel på hur institutionell prägel kan motverkas kan därefter, om nödvändigt, utvecklas i allmänna råd.

Om Socialstyrelsen bedömer att nuvarande bemyndigande inte medger bindande föreskrifter på området bör myndigheten tydligt redovisa skälen för detta. Regeringen bör i sådant fall skyndsamt se över Socialstyrelsens normgivningsbemyndigande så att myndigheten ges möjlighet att meddela bindande föreskrifter som säkerställer att LSS-bostäder inte fortsatt utvecklas i institutionsliknande riktning.

3 kap 1 § - Gemensamhetslokaler i bostaden

FUB ser kritiskt på att även dessa bestämmelser endast föreslås regleras genom allmänna råd. Socialstyrelsen hänvisar dels till begränsningar i myndighetens bemyndigande, dels till att kommunala förhållanden kan variera. FUB ifrågasätter att kommunala variationer kan

motivera att grundläggande kvalitetskrav inte regleras genom bindande föreskrift. Att gemensamhetsutrymmen ska vara placerade i anslutning till bostaden, vara tillgängliga för de boende och vara avsedda för de personer som bor där är enligt FUB grundläggande förutsättningar för trygghet, delaktighet och möjlighet att leva som andra. Sådana krav bör inte kunna åsidosättas med hänvisning till lokala eller kommunala förhållanden.

FUB vill särskilt framhålla vikten av att gemensamhetsutrymmena alltid är tillgängliga för de personer som bor i bostaden. För många personer med intellektuell funktionsnedsättning är möjligheten att enkelt kunna ta sig till gemensamhetsutrymmen och få kontakt med personal avgörande för trygghet och självbestämmande. Detta är också viktigt för att motverka lösningar där tillgången till gemensamma utrymmen i praktiken begränsas, exempelvis under kvälls- och nattetid. Det är i sammanhanget viktigt att poängtera att många boende får betala höga hyror för tillgången till gemensamhetslokalerna, vilket följer av en dom från dåvarande regeringsrätten (RÅ 2005 ref 28). Enligt FUB:s rapport från 2025 ”Brister och möjligheter i LSS-bostad” framgår av svaren på vår enkät att 21.4 procent inte hade fri tillgång till gemensamhetsutrymmen. Följaktligen kan det antas att det är en stor andel personer som får betala hyra för utrymmen de inte har fri tillgång till.⁷

FUB ser positivt på att de allmänna råden nu tydliggör att även servicebostäder omfattas samt att det förtydligas att gemensamhetsutrymmena alltid ska vara tillgängliga för de boende. FUB välkomnar även att Socialstyrelsen förtydligat att storleken på gemensamhetsutrymmena ska vara tillräckligt stora för att de boende och personalen ska kunna vistas där samtidigt.

Samtidigt ser FUB risker med att skrivningen ”i nära eller direkt anslutning till bostaden” ändras till ”i anslutning till bostaden”. Socialstyrelsen motiverar ändringen med att bestämmelsen även ska kunna tillämpas på servicebostäder. FUB ser dock en risk att den nya formuleringen kan leda till alltför extensiva tolkningar av vad som anses vara en gruppboende. Exempelvis finns en risk att flera lägenheter i samma byggnad eller portuppgång definieras som en gruppboende trots att gemensamhetsutrymmet är placerat på ett annat våningsplan eller på sådant avstånd att vissa boende inte självständigt kan ta sig dit. Detta riskerar särskilt att drabba personer med rörelsenedsättning eller svår intellektuell funktionsnedsättning, som kan få svårare att nå gemensamhetslokalerna eller påkalla personalens uppmärksamhet. Det finns

---

⁷ Riksförbundet FUB. *Brister och möjligheter i LSS-bostad*. Rapport, 2025, s. 47.

även en risk att otydliga krav möjliggör samlokalisering där flera gruppbestäder delar samma gemensamhetsutrymmen, vilket kan bidra till institutionsliknande förhållanden.

FUB anser därför att det bör förtydligas att gemensamhetslokaler i gruppbestäder ska vara placerade i direkt anslutning till bostaden. Gemensamhetslokalerna är en del av insatsen, och ett sådant förtydligande skulle därför lämpligen kunna framgå av begreppsförklaringarna av gruppbestad samt servicebestad i 1 kap 2 §.

FUB anser vidare att bestämmelserna om gemensamhetsutrymmen bör regleras genom bindande föreskrift, då de har direkt betydelse för den enskildes hälsa i form av trygghet, självbestämmande samt tillgång till stöd och gemenskap. delaktighet och för att motverka ensamhet och isolering.

FUB:s förslag:

3 kap Bostadens utformning

1 § Bostaden ska utformas så att varje person som bor i bostaden tillförsäkras en boendemiljö som är säker och trygg. Både inomhus och utomhusmiljön ska vara anpassad utifrån varje persons behov. Varje person som bor i bostaden ska kunna påkalla personalens uppmärksamhet på ett enkelt sätt.

Allmänna råd

LSS-bostaden bör utformas så att

- Alla utrymmen i bostaden är tillgängliga och kan användas utan svårigheter för den som är beroende av förflyttningshjälpmedel.
- Den stimulerar till aktiviteter och rekreation

Att leva som andra enligt 5 § LSS

2 § För att undvika en institutionsliknande miljö bör bostaden

- Inrymmas i ett område avsett för bostäder
- Lokaliseras utan nära anslutning till andra boendeformer eller verksamhet som bedrivs med stöd av LSS eller socialtjänstlagen (2025:400). Sådana verksamheter kan till exempel vara korttidsvistelse, bostad med särskild service för barn, daglig verksamhet eller särskilda boendeformer för äldre

Allmänna råd

Bostaden bör utformas och utrustas så hemlikt som möjligt.

3 § Antalet personer som bor i en bostad med särskild service bör vara begränsat. I en gruppboende bör högst tre till fem personer bo. Under förutsättning att ar och en tillförsäkras goda levnadsvillkor kan sex personer bo i en gruppboende.

4 § Bostadens gemensamhetslokaler ska

- Vara lätta att nå och alltid vara tillgängliga för de som bor i bostaden
- Vara till för de som bor i bostaden
- Vara tillräckligt stora för att de personer som bor i bostaden och tjänstgörande personal ska kunna vistas där samtidigt.

[Det allmänna rådet om gemensamhetslokalernas lokalisering föreslås flyttas till begreppsförklaringen i 1 kap 2 §, samt ändras till att gälla direkt anslutning till gruppboenden samt anslutning till serviceboenden.]

4 kap Omvårdnad i bostaden

4 kap 1 § Val av bostad

Riksförbundet FUB motsätter sig Socialstyrelsens förslag att det nuvarande allmänna rådet, om att den enskildes önskemål så långt som möjligt bör beaktas vid sammansättningen av gruppen i en gruppboende, tas bort. Socialstyrelsen motiverar detta bland annat med att flera aktörer uppgett att rådet är svårt att tillämpa, eftersom sekretess begränsar möjligheten att diskutera en inflyttande person med de boende.

FUB delar inte bedömningen att tillämpningssvårigheter utgör tillräckliga skäl för att ta bort det allmänna rådet. Tvärtom anser FUB, i likhet med IVO, att det finns behov av tydligare krav på kvalitet i samband med verkställighet av bostad med särskild service. FUB får återkommande signaler om att personer i praktiken erbjuds den plats som råkar vara ledig, utan tillräcklig hänsyn till den enskildes behov, förutsättningar eller att få bo med grannar i liknande ålder. Många av våra medlemmar berättar om att de blir erbjudna en plats i LSS-bostad där det är stor variation på ålder och funktionsnedsättning hos de boende, något som gör det svårt att skapa relationer och sociala sammanhang. Detta beror till stor del på den stora bristen på LSS-bostäder, som kommunerna rapporterar till Boverket årligen. I 2026 års bostadsmarknadsenkät från Boverket har 132 av landets 290 kommuner underskott på bostäder till personer med funktionsnedsättning.

Ett medlemscitrat från FUB:s rapport om bostad med särskild service från 2014 illustrerar situationen på ett talande sätt: *”Jag vill bo där det finns tjejkompisar och inte som nu endast killar och åldringar (dementa!).”*⁸

FUB ser dock positivt på den föreslagna föreskriften om att nämnden inför verkställighet ska ta hänsyn till personer som, på grund av sin funktionsnedsättning, har svårt att ha många relationer och därför behöver bo med ett begränsat antal personer. Det är en viktig och välkommen reglering, inte minst för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Den bindande föreskriften kan bidra till att motverka alltför stora gruppboenden och stärka den enskildes rätt till en fungerande och trygg boendemiljö.

---

⁸ Riksförbundet FUB. *Ett gott liv*. Rapport, 2014

FUB anser dock att detta inte är tillräckligt. Det behövs även fortsatt vägledning kring kvalitativa aspekter av gruppammansättning, exempelvis vad gäller ålder, stödbehov och olika typer av funktionsnedsättningar. Gruppens sammansättning har stor betydelse för trygghet, trivsel, kommunikation, delaktighet och möjligheten att fungera i vardagen. Även personalens möjlighet att ge ett individuellt anpassat stöd påverkas av hur boendet sätts samman.

Det är därför anmärkningsvärt att Socialstyrelsen i konsekvensutredningen anger att den enskildes trivsel och trygghet i gruppboenden inte kan vara beroende av hur gruppen är sammansatt. FUB motsätter sig starkt denna bedömning. Bedömningen står dessutom i tydlig motsättning till vad Socialstyrelsen tidigare framhållit i handboken om bostad med särskild service enligt LSS: ”Även gruppens sammansättning har stor betydelse för möjligheten att ge innehåll och skapa förutsättningar för en betydelsefull gemenskap för de boende. Så långt det är möjligt bör huvudmannen beakta de boendes önskemål och synpunkter när det gäller sammansättningen av den grupp som ska bo i gruppboendet” (sid. 28). Myndigheten betonar även att gruppens sammansättning har stor betydelse för deltagande i samhällslivet, samspel mellan boende och möjligheten till gemensamma aktiviteter.⁹

FUB anser att gruppens sammansättning är en central kvalitetsfråga inom bostad med särskild service. Om det allmänna rådet tas bort helt finns en risk att gruppboenden över tid fortsatt förändras genom att grupper blandas utan tillräcklig hänsyn till de boendes behov, ålder, kommunikationsförutsättningar eller sociala situation. Detta riskerar att påverka både tryggheten och kvaliteten i stödet negativt. Det medför även större svårigheter att möjliggöra rätt kompetens hos personalen, som då behöver ha kunskap om personer med varierande livssituationer, funktionsnedsättningar och stödbehov.

FUB anser därför att det även fortsättningsvis bör finnas allmänna råd om gruppammansättning i gruppboenden. Sådana råd kan istället för att efterfråga de boendes åsikt om personen som ska flytta in istället omformuleras i likhet med det allmänna rådet för LSS-boenden för barn eller ungdomar, enligt LSS 9 § 8, dvs. att ”personer som skiljer sig väsentligt i ålder, funktionsnedsättning och stödbehov bör i regel inte bo i samma gruppboende

---

⁹ Socialstyrelsen. *Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS*. Handbok, 2018.

*FUB:s förslag***4 kap. Omvårdnad i bostaden**

Nämnden ska inför verkställighet av insatsen ta hänsyn till den som på grund av sin funktionsnedsättning har svårt att ha många relationer och därför behöver bo med ett begränsat antal personer.

Allmänt råd

Personer som skiljer sig väsentligt i ålder, funktionsnedsättning eller stödbehov bör som regel inte bo i samma gruppbofastad.

4 kap 2 -3 §§ Inflytande och medbestämmande

FUB ser mycket positivt på den nya föreskriften om att föreståndaren ska säkerställa att varje person får individanpassat kommunikativt och kognitivt stöd, information om insatsen samt stöd att framföra sina åsikter och utöva inflytande och medbestämmande.

FUB välkomnar särskilt att Socialstyrelsen tydligt lyfter att många personer som bor i bostad med särskild service har komplexa kommunikationsbehov och behöver stöd för att kunna uttrycka sin vilja och vara delaktiga i frågor som rör deras vardag och stödinsatser. FUB instämmer i Socialstyrelsens resonemang om att bristande kommunikativt stöd, inklusive alternativ och kompletterande kommunikation (AKK), riskerar att leda till bristande delaktighet, minskat självbestämmande och sämre kvalitet i insatsen.

FUB ser även mycket positivt på att det uttryckligen framgår att stödet ska vara individanpassat. Bestämmelsen ligger väl i linje med LSS intentioner och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där rätten till självbestämmande, delaktighet och möjlighet att uttrycka sin vilja är grundläggande utgångspunkter. FUB tillstyrker därför förslaget.

Omvårdnad

4 kap 4 §

Vad som ingår i omvårdnaden

FUB ser positivt på de förtydliganden och tillägg som görs avseende omvårdnad i bostad med särskild service. FUB välkomnar särskilt att Socialstyrelsen i konsekvensutredningen hänvisar till begreppsförklaringen och tydliggör att stödet även kan vara av vägledande natur. Detta bidrar till en bredare och mer ändamålsenlig förståelse av omvårdnadsbegreppet. FUB ser även positivt på att bestämmelsen tydliggörs så att den omfattar både gruppbofastad och servicebofastad.

Vidare välkomnar FUB att formuleringen ändras från enbart ”hjälp” till ”stöd och hjälp”, vilket tydliggör att omvårdnad inte ska tolkas alltför snävt eller enbart avse praktiska moment. För många personer handlar omvårdnad även om stöd i att förstå, orientera sig, fatta beslut och hantera vardagliga situationer.

FUB ser också positivt på förtydligandet att stöd till kontakt med vårdgivare även innefattar stöd att få kontakt med vårdgivaren. Detta är ett viktigt klargörande för personer som själva kan ha svårt att initiera eller upprätthålla sådana kontakter.

FUB välkomnar även tillägget om att den enskilde ska uppmuntras till hälsofrämjande levnadsvanor med utgångspunkt i den enskildes självbestämmande. FUB anser att bestämmelsen är välformulerad eftersom den tydligt förenar ett hälsofrämjande perspektiv med respekten för den enskildes självbestämmande och integritet.

Polisanmälan

FUB ser positivt på att det införs ett förtydligt krav på att föreståndaren skyndsamt ska göra en polisanmälan vid misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken. FUB välkomnar även att föreståndarens ansvar tydliggörs uttryckligen i föreskriften.

FUB bedömer att förslaget är viktigt för att stärka den enskildes skydd mot våld, övergrepp och andra brott inom verksamheten. Det är även positivt att Socialstyrelsen genom allmänna råd tydliggör att polisanmälan som utgångspunkt även bör göras vid misstanke om andra typer av brott.

FUB anser dock att formuleringen om att samråd med den enskilde eller ställföreträdaren ska ske ”om det inte är olämpligt” behöver förtydligas. Det är oklart vad som avses med att samråd kan bedömas som olämpligt och det finns en risk för olika tolkningar i tillämpningen. FUB anser att utgångspunkten tydligt bör vara att föreståndaren i första hand ska samråda med den enskilde och dennes ställföreträdare inför en polisanmälan, om inte särskilda omständigheter talar emot detta.

4 kap 5 § Planering av omvårdnaden

FUB ser positivt på den föreslagna förändringen av bestämmelsen om planering och uppföljning av omvårdnad, där det tydliggörs att omvårdnaden, i största möjliga utsträckning, ska planeras tillsammans med den enskilde och dennes ställföreträdare samt att skälen ska dokumenteras om den enskilde inte kan delta i planeringen. Bestämmelsen ligger väl i linje med LSS intentioner och principen om den enskildes inflytande över insatsernas utformning och genomförande.

FUB ser även positivt på att föreståndaren ges ett tydligt ansvar för att säkerställa att planeringen genomförs på detta sätt, även om det praktiska genomförandet kan utföras av personal i verksamheten. Kravet på dokumentation när den enskilde inte deltar bidrar också till ökad rättssäkerhet och tydlighet i verksamheternas arbete.

4 kap 6 § Utformningen av omvårdnaden

FUB ser positivt på flera av de föreslagna förändringarna i bestämmelsen om hur omvårdnaden ska genomföras, särskilt att formuleringen om att omvårdnaden ska anpassas efter ”rådande omständigheter” tas bort. FUB välkomnar att det istället tydliggörs att omvårdnaden ska anpassas efter den enskildes behov och aktuella situation.

FUB ser även mycket positivt på tillägget om att omvårdnaden ska utföras med respekt för den enskildes fysiska och psykiska integritet. FUB instämmer i Socialstyrelsens resonemang om att detta är viktigt för att motverka tvångs- och begränsningsåtgärder samt stärka den enskildes självbestämmande och rättssäkerhet.

Vidare välkomnar FUB tillägget om att omvårdnaden ska ges på ett sätt som gör det möjligt för den enskilde att behålla och utveckla sina förmågor. Detta ligger väl i linje med LSS intentioner om självständighet, delaktighet och goda levnadsvillkor.

Vi är däremot tveksamma till formuleringen att omvårdnaden ska bidra till att den enskildes självkänsla och tilltro till den egna förmågan stärks ”så att den enskilde kan känna sig trygg”. Även om FUB delar uppfattningen att omvårdnaden ska stärka den enskildes självkänsla och tilltro till den egna förmågan, finns en risk att formuleringen kan misstolkas som att trygghet främst uppnås genom ökad självständighet eller minskat stödbehov.

FUB vill understryka att många personer känner trygghet just genom tillgång till stöd, kontinuitet och närvarande personal. Trygghet får därför inte förstås som motsatsen till stöd eller närhet till personal. FUB anser därför att bestämmelsen bör förtydligas. En möjlighet är att den nuvarande formuleringen om trygghet omarbetas och istället regleras i en separat punkt, exempelvis att omvårdnaden ska ges ”på ett sätt som gör att den enskilde känner sig trygg.” En sådan formulering skulle tydligare markera den enskildes rätt till trygg omvårdnad utan risk för feltolkningar kring självständighet och stödbehov.

FUB:s förslag

4 kap 6 § Omvårdnaden ska kontinuerligt anpassas så att den svarar mot varje enskilds behov och aktuella situation och ges

1. med respekt för den enskildes fysiska och psykiska integritet,
2. så att den enskilde kan behålla och utveckla sina förmågor,
3. så den bidrar till att den enskildes självkänsla och tilltro till den egna förmågan stärks,
4. på ett sätt som gör att den enskilde känner sig trygg.

4 kap 7 – 8 §§ Egenvård

FUB noterar att förslaget i 7 § huvudsakligen innebär en hänvisning till den reglering som finns avseende egenvård. FUB anser dock att det inte är tillräckligt att enbart hänvisa till regelverket om egenvård. För att undanröja de oklarheter som finns bör det tydligt framgå att personalen ska ge den enskilde stöd med ordinerad egenvård i enlighet med gällande regelverk om egenvård. FUB bedömer att ett sådant förtydligande är särskilt viktigt eftersom Socialstyrelsen själv i konsekvensutredningen lyfter att reglerna om egenvård inte tillämpas i tillräcklig omfattning inom verksamheterna.

FUB ser en risk att enbart hänvisningar till annan lagstiftning leder till osäkerhet kring verksamheternas ansvar och den enskildes rätt till stöd i praktiken. Ett uttryckligt krav på att den enskilde ska få stöd med ordinerad egenvård skulle därför bidra till ökad tydlighet och en mer likvärdig tillämpning.

4 kap 9 § samarbete

FUB ser positivt på att en ny bestämmelse om samarbete med myndigheter och andra relevanta aktörer införs. Samverkan mellan olika aktörer är ofta avgörande för att personer som bor i bostad med särskild service ska få ett samordnat och fungerande stöd. FUB anser dock att bestämmelsen och konsekvensutredningen behöver förtydligas. I konsekvensutredningen hänvisar Socialstyrelsen till bestämmelsen om individuell plan enligt 10 § LSS och beskriver den som ett verktyg för samverkan mellan kommun och region när en person behöver insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. FUB vill påpeka att detta snarare beskriver samordnad individuell plan (SIP) enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen, och inte individuell plan enligt LSS.

Det är därför oklart om bestämmelsen avser individuell plan enligt LSS eller SIP. FUB anser att detta behöver tydliggöras för att undvika tillämpningsproblem och olika tolkningar i verksamheterna. FUB vill även framhålla att både individuell plan enligt LSS och SIP bygger på den enskildes delaktighet och samtycke. Bestämmelsen kan därför inte ses som att verksamheten ska initiera t.ex. en individuell plan, då detta är något som ska ansökas av den enskilde.

FUB anser därför att bestämmelsen bör omformuleras så att det istället framgår att verksamheten ska medverka till och stödja samarbete och samverkan utifrån den enskildes behov och önskemål. Det är viktigt att det tydligt framgår att samverkan inte får ske över huvudet på den enskilde eller utan dennes samtycke. FUB vill samtidigt understryka att individuell plan enligt LSS är ett viktigt verktyg för samordning, delaktighet och långsiktighet i stödet. Detta förutsätter dock att arbetet sker med respekt för den enskildes självbestämmande och integritet.

5 kap 1-2 §§ Personalens kompetens

FUB ser mycket positivt på att Socialstyrelsen föreslår utökade och bindande krav på personalens kompetens i bostad med särskild service. FUB välkomnar särskilt att kompetenskraven nu regleras genom föreskrift och inte enbart genom allmänna råd. Detta är viktigt för att stärka kvaliteten, rättssäkerheten och likvärdigheten i insatsen.

FUB ser även positivt på att föreskriften tydliggör flera centrala kompetensområden som personalen behöver ha kunskap om för att kunna ge ett individuellt anpassat stöd.

FUB anser dock att kompetenskraven behöver kompletteras ytterligare. Många personer som bor i bostad med särskild service behöver kommunikativt stöd via exempelvis AKK.

FUB föreslår därför att punkt 3 kompletteras så att det framgår att personalen ska ha kunskap om: ”de enskildas fysiska, psykiska, sociala och kommunikativa behov”.

FUB anser även att det bör tydliggöras att personalen ska ha kunskap om alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) samt om den enskildes individuella kommunikationssätt. Bristande kommunikativ kompetens riskerar annars att leda till minskad delaktighet, begränsat självbestämmande och sämre kvalitet i stödet. Risken för s.k. utmanande beteende ökar dessutom om personal har bristande kunskap om AKK och den enskildes sätt att kommunicera.

FUB:s förslag:

5 kap 2 § I en bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS ska personalen ha kunskaper om

1. Verksamhetens mål och arbetssätt
2. Konsekvenserna av de funktionsnedsättningar som de personer som bor i bostaden har,
3. De enskildas fysiska, psykiska, sociala och kommunikativa behov
4. Etiskt förhållningssätt och respektfullt bemötande, och
5. Hur utmanande beteende kan förebyggas

5 kap 4-5 §§ Föreståndarens kompetens

FUB ser positivt på att Socialstyrelsen inför en upplysningsbestämmelse som hänvisar till kraven på föreståndare i LSS-förordningen samt att kompetenskraven för föreståndare i gruppbostad förtydligas och stärks. FUB välkomnar särskilt att det införs krav på erfarenhet av liknande verksamhet eller arbete med målgruppen samt krav på personlig lämplighet. Förslaget bidrar till att minska skillnaderna mellan kommunal och privat verksamhet samt till att utjämna de tidigare stora skillnaderna i kompetenskrav mellan bostäder för barn eller ungdom och vuxna, enligt LSS § 9:8 och 9:9.

FUB anser att det är särskilt viktigt att erfarenhet av målgruppen lyfts fram som ett centralt kompetenskrav. Erfarenhet av personer inom den målgrupp som bor i verksamheten är enligt FUB ofta mer betydelsefullt än enbart generell cheferfarenhet. Kunskap om målgruppens behov, kommunikation, stödbehov och vardagssituation är avgörande för att kunna leda verksamheten med god kvalitet.

FUB ser även positivt på att personlig lämplighet anges som krav. Detta kan bidra till bättre möjligheter att förhindra att personer som tidigare bedrivit verksamhet med bristande kvalitet eller där det finns misstanke om oegentligheter ges ansvar för verksamheten.

När det gäller servicebostad motsätter sig FUB att motsvarande kompetenskrav endast föreslås regleras genom allmänna råd. Socialstyrelsen lyfter i konsekvensutredningen att stödbehov och komplexitet i servicebostäder kan vara lika omfattande som i gruppbostad. Det kan även finnas särskilda riskfaktorer i servicebostäder, exempelvis kopplat till psykisk ohälsa, missbruk, utsatthet eller kriminalitet.

FUB anser därför att även kompetenskrav för föreståndare i servicebostad bör regleras genom bindande föreskrift. Om nuvarande reglering i LSS-förordningen inte möjliggör detta bör Socialstyrelsen lyfta till regeringen att se över förordningen så att motsvarande krav kan ställas även för servicebostäder.

FUB har däremot inga invändningar mot att det allmänna rådet om högskoleutbildning omfattande minst 180 högskolepoäng fortsatt regleras genom allmänna råd.

5 kap 6-7 §§

FUB tillstyrker till viss del att den tidigare 5 § gällande de områden föreståndaren ska ha kunskap och kompetens inom tas bort. De flesta ansvarsområden, främst vad gäller personalens kompetens, flyttas och förstärks till övriga delar i föreskrifterna. FUB vill däremot lyfta att vissa delar tas bort helt. Framför allt har följande punkter inte motsvarighet i de föreslagna föreskrifterna:

- kommunens eventuella övriga krav på eller riktlinjer för vad som skall dokumenteras verkställs,
- rutiner finns för att hantera synpunkter och klagomål,
- verksamhetens resultat förmedlas till överordnade och politiker, och
- verksamheten utvecklas i takt med ändrad lagstiftning och nya forskningsresultat.

FUB vill särskilt lyfta behovet av att föreskrifterna tydligare reglerar verksamheternas ansvar för hantering av synpunkter och klagomål samt för att verksamheten utvecklas i takt med förändrad lagstiftning och nya forskningsresultat. Detta då de tidigare kraven på att föreståndaren ska ha kunskap och kompetens kring detta tas bort, och föreslagen till föreskrifterna i övrigt saknar motsvarighet till detta.

FUB får återkommande signaler om brister i hur synpunkter och klagomål från både enskilda och anhängare tas emot, hanteras och följs upp inom verksamheter enligt LSS. En väl fungerande hantering av synpunkter och klagomål är en grundläggande förutsättning för kvalitet, rättssäkerhet och möjligheten att upptäcka och åtgärda missförhållanden.

FUB anser därför att det bör framgå av föreskrifterna att verksamheten ska ha rutiner för att ta emot, hantera och följa upp synpunkter och klagomål. En sådan bestämmelse bör lämpligen placeras i 2 kap. om ledningssystem och kvalitetsarbete.

FUB vill även framhålla vikten av att verksamheterna utvecklas i takt med förändrad lagstiftning, nya forskningsresultat och utvecklad kunskap om målgruppen och stödinsatser enligt LSS. FUB ser därför negativt på att tidigare skrivningar om kompetens för att verksamheten ska kunna utvecklas i takt med forskning och förändrad lagstiftning föreslås tas bort.

Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av att verksamhet enligt LSS undantagits från begreppet socialtjänst i den nya socialtjänstlagen och därmed inte omfattas av motsvarande lagkrav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

FUB anser därför att föreskrifterna tydligare bör ställa krav på att verksamheten och personalens kompetens kontinuerligt utvecklas utifrån aktuell forskning, evidens och förändrad lagstiftning.

Skärpta krav på personalens kompetens

FUB ser mycket positivt på de föreslagna skärpta kompetenskraven för personal i bostad med särskild service. FUB delar Socialstyrelsens bedömning att det finns betydande kompetensbrister inom området och ser positivt på att myndigheten nu föreslår bindande kompetenskrav. FUB ser även mycket positivt på att det införs krav på personlig lämplighet för personalen. Arbetet inom bostad med särskild service ställer höga krav på bemötande, respekt för självbestämmande, kommunikativ förmåga och förståelse för målgruppens behov. Personlig lämplighet är därför av stor betydelse för kvaliteten i stödet och den enskildes trygghet.

FUB välkomnar också kravet på att personalgruppen sammantaget ska ha den kompetens som krävs för att tillgodose varje enskild persons behov av stöd och omsorg. Detta ligger väl i linje med LSS intentioner om individuellt anpassade insatser. FUB anser att höjda kompetenskrav är nödvändiga för att säkerställa god kvalitet, rättssäkerhet och ett professionellt stöd till personer med omfattande och ofta komplexa stödbehov. Förslaget kan även bidra till att höja yrkets status och på sikt förbättra förutsättningarna för kompetensförsörjning inom området. FUB vill även framhålla vikten av kontinuitet i personalgruppen. Många personer som bor i bostad med särskild service är beroende av trygga och långsiktiga relationer till personalen. Verksamheterna bör därför beakta den enskildes behov av kontinuitet och undvika omfattande personalomsättning eller att hela personalgrupper byts ut med tanke på de nya kraven, eftersom detta kan påverka trygghet, kommunikation och kvalitet i stödet negativt.

Vidare ser FUB positivt på förslaget att minst en fjärdedel av personalen ska ha minst ettårig eftergymnasial utbildning. FUB anser dock att det bör förtydligas att utbildningen ska vara *relevant* för arbete inom bostad med särskild service och målgruppen enligt LSS. Utan ett sådant krav finns en risk att utbildningar utan koppling till verksamhetens innehåll och

målgrupp ändå anses uppfylla föreskriften. FUB anser därför att föreskriften bör kompletteras så att det framgår att personalen ska ha: ”relevant ettårig utbildning på eftergymnasial nivå”. I det allmänna rådet bör stödpedagogutbildning eller *likvärdig kompetens* anges tydligare som normerande kompetensnivå.

FUB:s förslag

5 kap 7 § Den övriga personalens sammantagna kompetens vad gäller utbildning och erfarenhet ska ge förutsättningar för att tillgodose de specifika behov av omvårdnad och service som varje enskild i bostaden har. Utöver föreståndaren ska minst en fjärdedel av den personal som ger omvårdnad och service ha minst en ettårig relevant utbildning på eftergymnasial nivå.

Allmänna råd

Den eftergymnasiala utbildningen bör vara en stödpedagogutbildning eller annan likvärdig utbildning

5 kap 8 § Introduktion

FUB ser mycket positivt på att det införs ett uttryckligt föreskriftskrav om att föreståndaren ska säkerställa att personalen får den introduktion som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. I nuvarande reglering saknas sådana tydliga krav.

FUB välkomnar även att Socialstyrelsen kompletterar föreskriften med allmänna råd om introduktionens innehåll. En god introduktion är en viktig förutsättning för att personalen ska kunna ge ett tryggt och individanpassat stöd.

Det är särskilt viktigt att introduktionen omfattar kunskap om LSS intentioner, självbestämmande, kommunikation och den enskildes individuella behov och förutsättningar.

5 kap 9 §Handledning och kompetensutveckling

FUB ser mycket positivt på att det införs ett bindande krav på att föreståndaren ska säkerställa att personalen får den handledning och kompetensutveckling som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

FUB välkomnar särskilt att regleringen går från att enbart ställa krav på att föreståndaren ska ha tillräcklig kunskap och kompetens för att ansvara för handledning och kompetensutveckling till att det faktiskt ställs krav på att detta genomförs i verksamheten.

FUB vill understryka att tillgång till handledning och kompetensutveckling är avgörande för kvaliteten i stödet. Socialstyrelsens lägesrapport 2026 visade att endast 41 procent av alla enheter fick kontinuerlig handledning. Det är därför många verksamheter som idag saknar tillräcklig handledning och kompetensutveckling för personalen, vilket riskerar att påverka kvaliteten i insatsen negativt.

5 kap 10 § Bemanning

FUB ser positivt på att det införs ett bindande krav på att föreståndaren ska vara närvarande i sådan utsträckning att arbetet kan organiseras och ledas så att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Förslaget är ett viktigt steg mot ett mer närvarande ledarskap inom bostad med särskild service.

FUB delar Socialstyrelsens bedömning att det finns problem med att en och samma person i vissa fall förestår ett stort antal verksamheter, ibland geografiskt utspridda över landet. Ett närvarande ledarskap är avgörande för kvalitet, kontinuitet, arbetsledning och verksamhetens möjlighet att tillgodose den enskildes individuella behov.

FUB ser samtidigt en risk att den föreslagna bestämmelsen blir alltför öppen och svår att tillämpa i praktiken. Det finns därför behov av tydligare vägledning kring vad som ska anses utgöra tillräcklig närvaro.

FUB anser i första hand att det bör införas en bindande begränsning av hur många verksamheter en föreståndare får ansvara för. I andra hand bör ett högsta antal verksamheter framgå av allmänna råd. FUB bedömer att en föreståndare som huvudregel inte bör ansvara för fler än två verksamheter, eftersom detta är en förutsättning för ett närvarande och kvalitativt ledarskap.

FUB delar inte Socialstyrelsens bedömning att administrativa stödfunktioner i sig motiverar att någon begränsning inte införs. Administrativt stöd kan inte ersätta behovet av närvarande ledarskap och tillräcklig kännedom om verksamheten och de personer som bor där.

FUB anser även att det bör förtydligas att föreståndarens närvaro ska omfatta de tider då de boende faktiskt vistas i bostaden. För att kunna leda verksamheten med god kvalitet behöver föreståndaren ha tillräcklig kännedom om de enskildas behov, vardag och stödsituation, vilket förutsätter faktisk närvaro i verksamheten tillsammans med både boende och personal.

FUB ser därtill risker med att det inte finns några begränsningar för föreståndaren att förestå flera olika typer av verksamheter samtidigt. Att leda en verksamhet för barn och unga enligt SoL och samtidigt förestå en bostad för vuxna enligt LSS ställer stora krav på kompetens och lämplighet. Det finns också en överhängande risk att arbetssätt överförs mellan verksamheterna, trots att de är utformade utifrån en viss lagstiftning och målgrupp. Riksförbundet FUB anser därför att ett allmänt råd bör läggas in angående att föreståndaren som regel inte bör förestå verksamheter till skilda målgrupper samtidigt.

FUB:s förslag

Bemanning

5 kap 10 § Den som förestår verksamheten ska vara närvarande i tillräckligt stor utsträckning för att kunna ansvara för att arbetet organiseras och leds så att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Allmänt råd

En och samma föreståndare bör som regel inte ansvara för verksamheter med skilda målgrupper samtidigt.

5 kap 11 §

FUB ser mycket positivt på att det införs bindande krav på att bemanningen ska vara tillräcklig för att tillgodose varje enskilds behov av omvårdnad, trygghet och säkerhet dygnet runt samt möjlighet till fritids- och kulturaktiviteter.

FUB välkomnar särskilt att kravet på trygghet och säkerhet dygnet runt tydliggörs i föreskrift. Bestämmelsen är viktig för att motverka neddragningar av bemanning, särskilt under kvälls- och natttid, som riskerar att påverka den enskildes trygghet, säkerhet och möjlighet att få stöd vid behov. Detta är något som FUB får kontinuerliga rapporter om från medlemmar. Det är även mycket positivt att varje enskild boendes behov av fritids- och kulturaktiviteter uttryckligen kopplas till att det behöver finnas tillräckligt med personal för att möjliggöra detta.

6 kap 2 §

FUB ser mycket positivt på att det införs bindande krav på att uppföljningen av insatsen alltid ska omfatta om den enskilde får tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård, liksom hur den enskilde ges möjlighet att utöva självbestämmande.

FUB välkomnar särskilt att självbestämmande lyfts fram i föreskrift, inte minst mot bakgrund av behovet att motverka tvångs- och begränsningsåtgärder inom verksamheterna.

FUB anser däremot att det är anmärkningsvärt att det endast föreslås som allmänt råd att uppföljning ska ske regelbundet och med utgångspunkt i genomförandeplanen. Regelbunden uppföljning är en grundläggande förutsättning för att säkerställa kvalitet, rättssäkerhet och att stödet anpassas efter den enskildes aktuella behov. Om kravet enbart regleras genom allmänna råd finns en risk för stora variationer i hur och när uppföljning genomförs. FUB anser därför att det bör framgå av föreskrift i en ny paragraf att uppföljning ska ske regelbundet. FUB anser att uppföljningen bör göras med utgångspunkt i den enskildes individuella plan samt från nämndens uppdrag till utföraren, genomförandeplan eller motsvarande.

FUB:s förslag

6 kap 3 § Uppföljningen bör göras regelbundet och med utgångspunkt i den enskildes individuella plan samt från nämndens uppdrag till utföraren, genomförandeplan eller motsvarande.

För Riksförbundet FUB

Christina Heilborn
Förbundssekreterare